

wtorek, 07.10.2025

Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Różańcowej

Przypadające dziś, 7 października, wspomnienie Matki Boskiej Różańcowej to dzień szczególnie w powszechnym i polskim kalendarzu maryjnym.

Modlitwa różańcowa jak żadna inna obejmując cały świat katolicki wskazuje, że Maryja to Mater omnium, udzielająca się wszystkim we wszystkich potrzebach jako Pośredniczka prowadząca do Chrystusa. Różaniec stał się modlitwą powszechną, najdobitniejszym wyrazem czci i kultu maryjnego.

Istotna jest także łącząca się integralnie z tytułem Matki Bożej Różańcowej rola Maryi jako Matki Bożej Zwycięskiej, której kult zainaugurowała bitwa pod Lepanto w 1571 r. Jako patronka wojsk katolickich w decydujących starciach – Biała Góra, Nordlingen, Częstochowa, Chocim, Beresteczko, Wiedeń - zapisała się w historii Europy i Polski. Zwycięstwo pod Wiedniem Innocenty XI uczcił ustanawiając święto Imienia Maryi.

Różaniec – symbol i mistyka róży

Słowo różaniec (łac. rosarium) wywodzi się z litanijskiego wezwania „Rosa mystica” (Róża duchowa). Porównanie to łączy się z symboliką róży i krzewu różanego, i posiada głębokie implikacje w mistyce chrześcijańskiej. Modlitwa różańcowa jest wyrazem misteryjnego nurtu duchowości średniowiecza, której szczególnym znamieniem był rosnący i różnicujący się kult maryjny.

Wszystkie znaczenia róży wynikają z jej funkcji sakralnej. Podstawę sakralności róży stanowią jej przyrodzone właściwości – kształt, barwa i zapach, które dopiero w strukturze symbolu ewokują jej prawdziwe znaczenie. Powodują one, że róża jest przede wszystkim kwiatem mistycznym. Najbardziej znanym wyobrażeniem ze sfery mistyki róży jest różaniec. Różaniec to rosarium, czyli ogród lub wieniec różany, miejsce mistycznej łączności z Bogiem i kontemplacji niebiańskiego bytu.

Modlitwa różańcowa jako akt kultowy zawiera dwa aspekty: jest techniką modlitewną przez powtarzanie i rytmikę wezwań oraz jest formą kontemplacji wydarzeń świętej historii. Wspólnie prowadzą one do możliwie doskonałego uczestniczenia w Bożych tajemnicach i realizacji celu eschatologicznego. Dlatego też różaniec, jako swoisty „środek” modlitewny posiada charakter uniwersalny i stosowany jest także w buddyzmie, hinduizmie i islamie.

Pierwociny różańca stanowiły „sznury modlitewne”, na których z czasem zawiązywano węzłki, a potem niszano paciorki, aby ułatwić liczenie modlitw. Różaniec muzułmański wlicza 99 imion Allacha, a setny, niewidzialny paciorek otwiera powrót do niego. Różaniec hinduski jest przypisany Brahmie i Sarasvati, symbolizuje wszystkie światy i etapy objawienia. Triparasundari – róża kosmiczna, wyraża skończoną doskonałość, jednię i niczym nie skażone spełnienie.

Różaniec chrześcijański odnosi się do Najświętszej Dziewicy, która przedstawiana jest często w wieńcu z róż i w ogrodzie różanym. Jest to hortus conclusus (ogród zamknięty), co wskazuje na beczasowe trwanie i żywot, a róże to niebiańskie cnoty Dziewicy. Ona sama jest bowiem Różą Mistyczną, symbolem wiecznej doskonałości.

Początki i rozwój

Geneza chrześcijańskiej modlitwy różańcowej nie została do tej pory jednoznacznie ustalona. Ogólnie przyjętej tradycji nie potwierdzają bowiem źródła w kilku istotnych sprawach. Miarodajne będzie zatem stwierdzenie, że różaniec stanowi wynik wielowiekowej ewolucji różnych form modlitewnych.

Chrześcijaństwo znało sznury modlitewne już we wczesnym średniowieczu. Służyły one do odmawiania modlitwy Pańskiej i nosiły nazwę signula de Pater Noster. Prawdopodobnie ok. połowy XII w. z takim praróżańcem powiązano maryjną modlitwę Ave Maria, co było oznaką rosnącego znaczenia Matki Bożej w Kościele. Pierwszego usystematyzowanego połączenia obu modlitw: 5 Pater Noster i 50 Ave Maria dokonał prawdopodobnie kartuz Henryk Eghen. Dalsze, pewne już wiadomości pochodzą z pierwszej połowy XV w. Uformowana modlitwa różańcowa powstała w środowisku kartuzów – Dominik z Prus i Adolf z Essen z klasztoru w Trewirze połączyli 50 Ave Maria z pięćdziesięcioma rozmyślaniami. Była to „reforma trewirska”, co świadczy o istnieniu wcześniejszych form różańca. System trewirski posiadał kilka wariantów, odmawiano np. 63 Ave Maria, które odpowiadały symbolicznej liczbie 63 lat życia Matki Bożej i łączono je z rozmyślaniami o tajemnicach maryjnych.

Następne źródła pochodzą z kręgu dominikańskiego. Alanus de Rupe (Alain de la Roche) napisał ok. 1470 r. dzieło „De utilitate Psalteri Mariae”, pierwszą książkę poświęconą różańcowi (pierwszą polską książkę o tematyce różańcowej pt. „Różanego wianka Panny Mariewy wyłożenie nabożne” napisał ks. Benedykt Herbest w 1568 r.). Na wzór zawartych w „Psałterzu“ 150 psalmów, de Rupe ustalił sposób odmawiania 150 Ave Maria połączone z rozważaniami tajemnic i przedzielił je 15 modlitwami Pater Noster. Powiązał także ideę różańcową z symboliką wianka różanego. W 1475 r. przeor klasztoru dominikanów w Kolonii, Jakub Sprenger, założył pierwsze bractwo różańcowe, obdarzone kilka lat później przywilejami i odpustami papieskimi. System jaki wprowadzili de Rupe i Sprenger nosił miano „reformy kolońskiej”. Ostatnia zmiana nastąpiła w 1483 r. Liczbę tajemnic różańca zredukowano do 15 i wprowadzono ich podział na radosne, bolesne i chwalebne. W tej postaci różaniec trwał do 2002 r., kiedy to Jan Paweł II 16 października powiększył go o Tajemnice Świata.

Główny nurt tradycji różańcowej wywodzi się jednak od św. Dominika. Według tej tradycji, święty przebywający w 1212 r. w klasztorze Prouille na wyspie Albi, doznał we śnie objawienia. Ukazała mu się Matka Boska, podarowała różaniec, wyjaśniła jak należy się na nim modlić i zachęciła do jego rozpowszechniania. Według przekazów dominikańskich, głównie Alanusa de Rupe, św. Dominik ewangelizując i głosząc kazania odmawiał różaniec łącząc modlitwę z wyjaśnianiem tajemnic wiary. Modlitwa różańcowa miała się przyczynić do zniknięcia herezji albigensów, których nawracał św. Dominik. Świętemu nie obca była mistyka rosarium – określał on różaniec jako „koronę z róż Najświętszej Maryi Panny”.

Przekaz pozostawiony przez Alanusa de Rupe jest kontrowersyjny, nie znajduje bowiem potwierdzenia w innych źródłach. Żadne dokumenty nie świadczą również o istnieniu bractw różańcowych współczesnych św. Dominikowi. A właśnie one są najlepszym świadectwem potwierdzającym istnienie rozbudowanej formy różańca.

Modlitwa różańcowa ogarnęła szybko świat chrześcijański i było to w głównej mierze zasługą bractw różańcowych. Pod koniec XVI w. nie było prawie miasta w Europie bez tej konfraterni. Erygowano w kościołach kaplice różańcowe lub ołtarze brackie, które otrzymywały liczne odpusty. Przyczyniły się one niemało do popularności różańca. Modlitwa różańcowa choć nie weszła do kultu liturgicznego osiągnęła rangę modlitwy powszechnej, praktykowanej przez wszystkie stany. Była dostępna dla ludzi nie umiejących czytać (stanowiło to w znacznym stopniu o jej powszechności) i zwano ją dlatego „brewiarzem dla ludu”.

Prawdziwy rozkwit przeżyło nabożeństwo różańcowe w dobie kontreformacji. Łącząc praktykę modlitwy z kontemplacją prawd wiary, różaniec, ta „skrótowa Ewangelia” znakomicie realizował zalecenia Soboru Trydenckiego, był niezastąpiony w dziele poszerzania i popularyzacji wiary katolickiej. Rozwój ten wiązał się z działalnością dominikanów. W XVII w. byli oni jednym z najpotężniejszych zakonów. W samej Rzeczypospolitej posiadali wówczas 182 klasztory. „Nie było prawie parafii, gdzieby bractwo różańcowe nie istniało” – pisał historyk obyczajów Łukasz Gołębiowski. Należeli do nich dosłownie wszyscy – od króla do chłopca. Szlachcic (katolik) obok szabli miał zawieszony u pasa różaniec. Religijna gorliwość potrydencka powodowała, że do bractw różańcowych zapisywano nawet zmarłych.

Święto Matki Boskiej Różańcowej

Powstanie święta łączy się z wydarzeniem militarnym, które miało wpływ na losy Europy. Ekspansja turecka na Morzu Śródziemnym została zatrzymana pod Lepanto. W dniu 7 października 1571 r. połączone floty Hiszpanii, Wenecji i Państwa Kościelnego pod wodzą Juana d’Austria pokonały flotę turecką. W tym samym dniu ulicami Rzymu kroczyła pod przewodnictwem Piusa V procesja odmawiająca różaniec. Na czele procesji niesiono obraz Matki Boskiej Śnieżnej zwany Salus Populi Romani z bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie. Do zwycięstwa pod Lepanto przyczyniła się nagła zmiana wiatru uznana za cudowną interwencję Matki Bożej na skutek odmawiania różańca. Od tej pory obraz Matki Boskiej Śnieżnej złączył się na stałe z nabożeństwem różańcowym i otrzymał nazwę Matki Boskiej Zwycięskiej. Pius V ustanowił święto Matki Boskiej Zwycięskiej, które rok później (1572) Grzegorz XIII zmienił na święto Matki Boskiej Różańcowej. Klemens XI rozszerzył je na cały Kościół w 1716 r., a Leon XIII w 1888 r. ustalił liturgię święta i przeznaczył październik na odprawianie nabożeństwa różańcowego.

Idea odwoływania się do wstawiennictwa Matki Bożej w potrzebach militarnych przez modlitwę różańcową praktykowana była także w Rzeczypospolitej. Olbrzymia procesja różańcowa z biskupem Marcinem Szyszkowskim przeszła ulicami Krakowa 3 października 1621 r. w intencji wojsk polskich pod Chocimiem. I tu niesiono kopię obrazu Matki Boskiej Śnieżnej przywiezioną do Krakowa z Rzymu w 1600 r. Na pamiątkę zwycięstwa nad Turkami pod Chocimiem odbywała się odtąd w Krakowie co roku procesja różańcowa. Grzegorz XV (1621-1623) polecił aby Kościół w Rzeczypospolitej obchodził rocznicę Chocimia uroczystym nabożeństwem ze śpiewem Te Deum.

Chrystocentryzm różańca

Różaniec jest najintensywniejszą formą pobożności maryjnej, a także najbardziej uniwersalnym sposobem modlitwy w katolicyzmie. W istocie jest on jednak modlitwą chrystocentryczną. Maryja powinna być czczona jako Pośredniczka, która włącza wiernych w misterium życia Chrystusa. Poznawanie tajemnic Jego zbawczego dzieła ukazuje niebiański i historyczny zarazem wymiar tych wydarzeń oraz akcentuje ich realność i zakorzenienie w świecie wyrażając istotne elementy dziejów zbawienia. W ten sposób różaniec przeciwstawia się redukcji świętej historii do zespołu jedynie ponadczasowych idei. Różaniec wpisuje misterium Chrystusa w tok Jego ziemskiego życia i życia Maryi, czyniąc je przez to bliskim i zrozumiałym.

Źródło:

https://www.niedziela.pl/artukul/38308/?utm_source=niezbednikKatolika&utm_medium=PanelDzienDesktop&utm_campaign=PanelDzienDesktop

<https://bazylika.kolobrzeg.pl/wspomnienie-najswietszej-maryi-panny-rozancowej/> (grafika)